

Роль спорту у формуванні соціального капіталу: від теорії до практики

УДК 796.035: 796.034- 056.26

Є. В. Гончаренко, І. О. Когут

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Резюме. У статті проаналізовано поняття соціального капіталу та ролі спорту в його накопиченні. *Мета.* Аналіз і систематизація теоретичних засад і практичних напрацювань, що стосуються ролі спорту в процесі формування соціального капіталу. *Методи.* Аналіз наукової літератури; контент-аналіз; синтез та узагальнення. *Результати.* Зростаючий глобалізаційний розвиток суспільства призвів до того, що соціальний капітал стає значущим нематеріальним фактором, котрий впливає на економічний та соціальний розвиток країни. Соціальний капітал визначається як сукупність ресурсів, наявних у взаємодії між особами, групами та організаціями. Він охоплює такі елементи, як довіра, взаємодопомога, співпраця, соціальні мережі та норми, що сприяють досягненню спільних цілей та розвитку. Соціальний капітал має великий вплив на різні аспекти суспільного життя, включаючи економічний розвиток, політичну стабільність, соціальну інтеграцію та якість міжособистісної взаємодії.

Досліджено роль спорту як важливого елемента сучасного суспільства та його вплив на формування соціального капіталу. В роботі зазначено, що спорт виявляється значущим не лише з фізичної точки зору, а й як ключовий каталізатор для розвитку соціальних цінностей. У статті підкреслюється широкий спектр впливу спорту на різні аспекти життя, починаючи від фізичного здоров'я та закінчуючи зміцненням соціальних зв'язків та розвитком спільнот.

Ключові слова: спорт, соціальний капітал, соціальні зв'язки.

The role of sport in the formation of social capital: from theory to practice

Y. V. Honcharenko, I. O. Kohut

National University of Physical Education and Sport of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article deals with the concept of social capital and the role of sport in its accumulation. *Objective.* To analyze and systematize theoretical foundations and practical developments concerning the role of sport in the process of social capital formation. *Methods.* Analysis of scientific literature; content analysis; synthesis and generalization. *Results.* The growing globalization of society has led to the fact that social capital is becoming a significant intangible factor that affects the economic and social development of the country.

Social capital is defined as the set of resources available in the interaction between individuals, groups and organizations. It encompasses elements such as trust, mutual aid, cooperation, social networks, and norms that promote common goals and development. Social capital has a major impact on various aspects of social life, including economic development, political stability, social integration, and the quality of interpersonal interactions.

The role of sport as an important element of modern society and its impact on the formation of social capital are investigated. The paper notes that sport is significant not only from a physical point of view, but also as a key catalyst for the development of social values. The article emphasizes the wide range of sport impact on various aspects of life, ranging from physical health to strengthening social ties and community development.

Keywords: sport, social capital, social ties.

Постановка проблеми. Спорт як соціальне явище відіграє важливу роль у сучасному світі. Він пронизує всі рівні сучасного суспільства, здійснюючи значний вплив на різноманітні сфери та процеси, що відбуваються у соціумі в умовах глобалізації та нових викликів для суспільства. Завдяки йому вирішуються численні соціальні функції та завдання: соціалізація та соціальна інтеграція, професійна реалізація, комунікація, формування соціальних зв'язків, розвиток громадянського суспільства, зміцнення здоров'я населення, культурний обмін тощо.

Багатогранність та різноманіття спорту, його популярність та розвиненість у світі відкриває практично безмежні можливості для залучення всіх верств населення в усіх куточках земної кулі. Певною мірою спорт поглиблює та зміцнює соціальні зв'язки на різних рівнях (мікро-, мезо-, макро-). Будучи потужним соціальним інститутом і феноменом у сучасному світі, він виступає об'єднуючим інструментом, сприяє формуванню глобального світу, тим самим є певною рушійною силою у формуванні і розвитку соціального капіталу. Відносно нова концепція трактування дефініції «соціальний капітал» у соціології як сукупності соціальних взаємозв'язків, норм, довіри та ресурсів, що існують у суспільстві і впливають на його функціонування. Враховуючи, що в сучасній науці немає єдиного підходу до визначення поняття «соціальний капітал», в межах нашої статті вбачається доцільним аналіз поглядів науковців на змістове наповнення цього терміна та вивчення ролі спорту в його формуванні та накопиченні.

Наукову роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4. «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер держреєстрації 0121U108294) та темою «Організаційно-методичні засади імплементації інклюзивності в освіті та спорті» в межах виконання проєкту «Виконання завдань перспективного плану розвитку наукового напрямку «Суспільні науки» Національного університету фізичного виховання і спорту України» (номер держреєстрації 0123U102379).

Мета дослідження – аналіз і систематизація теоретичних засад і практичних напрацювань, що стосуються ролі спорту в процесі формування соціального капіталу.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури; контент-аналіз; синтез та узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз сучасної наукової літератури показав, що дослідники дають різні характеристики дефініції «соціальний капітал» [1, 3, 7]. Це поняття є відносно молодим і не сталим. За останні десятиліття у світі здійснено численні спроби визначення і розширення його змістового наповнення.

Сучасний розвиток суспільства, для якого характерні тенденції глобалізації, відкритості економіки, конкуренція ринку, соціальний капітал, стає одним із нематеріальних чинників, що суттєво впливає на економічний та соціальний розвиток будь-якої країни. Соціальний капітал визначається як сукупність ресурсів, що наявні у взаємодії та зв'язках між людьми, групами та організаціями [2, 5, 9]. Він охоплює такі елементи, як довіра, взаємодопомога, співпраця, соціальні мережі та норми, що сприяють підтримці індивідів і спільноти в їхніх зусиллях досягти спільних цілей та розвитку.

Соціальний капітал впливає на різноманітні сторони суспільного життя, включаючи економічний розвиток, політичну стабільність, соціальну інтеграцію та якість взаємодії між людьми. Він може сприяти підвищенню продуктивності праці, створенню інноваційних рішень, розширенню можливостей доступу до ресурсів та покращенню якості життя [1, 9, 11, 14]. Також відіграє важливу роль у формуванні соціальної солідарності, сприяє вирішенню колективних проблем та формуванню позитивного соціального клімату.

У результаті проведених наукових досліджень встановлено, що дефініції цього поняття в економічній теорії, політології, філософії мають суттєві розбіжності, обумовлені предметом дослідження та науковою школою [2, 6, 8, 13]. Існують не лише суттєві розбіжності, а й протиріччя у визначеннях соціального капіталу, що призводить до ускладнень його сприйняття, вимірювання та аналізу.

Науковий інтерес до феномену «соціального капіталу» суттєво зріс у другій половині ХХ ст. Проте, уже у ХІХ ст. соціологи США та країн Західної Європи закладали фундамент у формування цієї концепції.

Одним із перших фундамент у «будівництво» концепції соціального капіталу заклав французький державний діяч, суспільствознавець Алексіс де Токвіль [3, 9]. У праці «Демократія в Америці» він зазначав, що для Америки, на відміну від Франції, характерним є «мистецтво об'єднуватися». Більшість буденних питань американці схильні вирішувати спільно, об'єднуючись у добровільні громади, асоціації тощо. Серед класиків соціології біля витоків соціального капі-

талу стояли у Г. Зіммель, Е. Дюркгейм, М. Вебер та ін. Перше використання терміну «соціальний капітал», наближене за змістом до сучасного, запропонував у 1916 р. Л. Ханіфан. У ХХ ст. у соціології, економічній теорії, філософії вчені різних країн, зокрема США, Західної Європи активно досліджували феномен соціального капіталу, про що свідчать численні публікації та книги.

Як зазначають у своїх роботах вітчизняні науковці Т. В. Шаповалова (2016), К. О. Кізілова (2021) та інші, науково-теоретична база вивчення соціального капіталу закладена в роботах багатьох учених-теоретиків, проте найбільш визнаними та популярними у світі є теорії П. Бурдьє, Дж. Коулмена, Р. Патнема [3, 9]. Кожен із них зробив неоцінений та вагомий внесок у розбудову та тлумачення соціального капіталу як самостійної соціологічної теорії, розкрив його змістову суть, структуру та створив умови для подальшого вивчення. Саме тому, з метою розкриття змістового наповнення поняття «соціальний капітал» у межах цієї статті ми зупинимось на роботах цих видатних науковців.

Вважається, що вперше системно та ґрунтовно поняття соціального капіталу дослідив у 1980-х роках видатний французький філософ і соціолог П. Бурдьє. У праці «Форми капіталу» француз описав його як соціальні зв'язки, що можуть бути ресурсом для отримання вигоди. Учений виділяв три типи капіталу: економічний, культурний і соціальний. Під соціальним капіталом він розумів сукупність реальних чи потенційних ресурсів, що пов'язані з володінням стійкими мережами (durable networks), певною мірою інституціалізованих відносин взаємного знайомства та визнання [8, 10, 13].

Згідно з теорією П. Бурдьє, встановлено взаємозв'язок між соціальним, фізичним, культурним і людським капіталами. Зокрема, соціальний капітал розглядається як різновид капіталу, що дозволяє визначити статус людини у соціумі. П. Бурдьє характеризує соціальний капітал як певний ресурс (наприклад, соціальні зв'язки), який можна отримати у разі членства в тій чи іншій організації, асоціації, що надає людині реальні переваги, вигоди та нові можливості. На думку французького вченого, соціальний капітал складається з соціальних відносин та їхніх обсягів і якості. Згідно з концепцією Бурдьє, соціальний капітал розглядається як ресурс на індивідуальному рівні (зв'язки індивіда). Тобто, чим ширшою є соціальна мережа індивіда, тим більшим і потужнішим є соціальний капітал певної людини.

Вагомий внесок у формування теорії соціального капіталу зробив Джеймс Коулман [2, 7]. У своїх працях соціолог використовував соціальний капітал у поєднанні з поняттями фізичного та людського капіталу. Фізичний капітал Коулман розглядав як інвестиції в інструменти, матеріальне виробниче обладнання. Людський капітал обумовлений вкладенням у майстерність та знання людей. Соціальний капітал походить від змін у відносинах між людьми. Як зазначав Джеймс Коулман, соціальна група, де відносини побудовані на довірі, буде продуктивнішою та дієвішою за ту, де низький або відсутній рівень соціального капіталу. Він розглядав соціальний капітал як ресурс, що виникає із соціальних взаємодій, мереж та відносин між людьми і може мати важливий вплив на різноманітні аспекти суспільства, такі як економіка, політика, культура тощо. За Коулманом, соціальний капітал — це потенціал взаємодовіри і допомоги, сформованої у міжособистісних відносинах: зобов'язання і очікування, інформаційні канали і соціальні норми.

Суть соціального капіталу, на думку Джеймса Коулмана, простежується через його функції: 1) підвищення ефективності взаємодії, що позитивно впливає на досягнення поставлених цілей учасниками групи; 2) підтримка діяльності учасників соціальної мережі.

Якщо П. Бурдьє вважається першим, хто системно здійснив спробу описати соціальний капітал, то Роберт Патнем став не лише автором культурологічного тлумачення цього терміна, а й популяризатором соціального капіталу [3, 21]. Саме завдяки Р. Патнему концепт соціального капіталу набув широкої популярності, а чисельність наукових досліджень з питань активності громадянського суспільства, факторів та вимірювання соціального капіталу зросла у геометричній прогресії. Американський політолог визначає соціальний капітал як «сягаючі в глибину історії традиції соціальної взаємодії, які передбачають норми взаємності та довіри між людьми, поширення різних видів добровільних асоціацій і залучення громадян в політику з метою вирішення проблем, які постають перед спільнотою» [9]. Роберт Патнем пояснює соціальний капітал як ресурс, що накопичується у результаті людських взаємовідносин, норми взаємодії і довіри, що виникають між людьми. Обґрунтовуючи концепцію соціального капіталу, учений визначив його складові елементи: моральні принципи і норми; соціальні цінності (зокрема довіра); мережа соціальної інфраструктури. Також він виокремив види соціального капіталу [21]:

- інклюзивний — «мостовий» (bridging), характеризує норми та структури, що забезпечу-

ють інтеграцію групи у більш широкий суспільний контекст;

- ексклюзивний — «поєднуючий» (bonding), культурні норми та елементи соціальної структури, що підтримують солідарність та єдність окремої групи, певною мірою за рахунок її відмінності від інших.

На думку Патнема, соціальний капітал сприяє більш ефективному вирішенню колективних проблем, спонукає до розвитку громад та формування якісно нового громадянського суспільства. Більше того, будучи політологом, Патнем акцентує увагу на тому, що соціальний капітал відіграє важливу роль у розбудові демократії.

У книзі «Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community» Роберт Патнем досліджує зміни, що відбуваються в американському суспільстві протягом останніх десятиліть. Він акцентує увагу на занепаді громадянської активності та соціальній згуртованості в країнах Заходу [21].

Патнем стверджує, що протягом останніх десятиліть спостерігається зменшення участі людей у громадських організаціях, політичних партіях, інших формах колективної діяльності. Індивідуалізація суспільства та зростання ролі технологій сприяють зміні взаємовідносин між людьми. Він аргументує, що занепад громадянської активності має негативні наслідки для суспільства, і зазначає, що спад соціального капіталу може призвести до зменшення довіри, зростання соціальної ізольованості та відсутності взаємодії між людьми.

Роберт Патнем звертає увагу на роль спорту у відродженні соціального капіталу. Він пише, що спорт може виконувати важливу функцію у суспільстві, сприяючи формуванню соціальних зв'язків, активізації громадянської діяльності, соціальній активізації через створення та функціонування спортивних клубів. На його думку, членство у спортивних організаціях (клубах, командах тощо) може зближувати представників різних соціальних груп, етнічностей, культур. Це створює можливості для спілкування, взаємодії та встановлення соціальних зв'язків. Патнем зазначає, що спортивні заклади, такі як фітнес-центри, спортивні клуби можуть стати місцями, де люди проводять час разом, спілкуються, взаємодіють, а під час спортивних подій та змагань можуть створювати спільні цінності, почуття приналежності та спільноти.

У своїй книзі Патнем не обмежується тільки спортом, але розглядає його як один із можливих шляхів до відродження соціального капіталу та створення спільнот. Він розглядає різні аспек-

ти громадської активності, включаючи політичну участь, релігійні спільноти, волонтерство та інші форми колективної діяльності, що впливають на соціальні зв'язки та згуртованість суспільства. Гру в боулінг дослідник використав не випадково. Такий вибір обумовлений тим, що ця гра в Сполучених Штатах була не лише популярним видом рекреації, а й елементом соціальної взаємодії та комунікації, важливою формою соціального капіталу, який на початку 1980-х років почав суттєво знижуватись.

Відповідно до тверджень Роберта Патнема, вертикальна структура суспільства не сприяє встановленню соціальної довіри і співпраці. І, навпаки, горизонтальні взаємозв'язки зміцнюють взаєморозуміння і взаємодію всередині будь-якої соціальної групи. Проте мережі громадянської активності часто «розмивають» соціальні межі і продукують форми більш широкого громадянського співробітництва.

Дослідження Патнема змістили акцент соціального капіталу з його економічного вектора в суспільну площину. Значною мірою такий підхід є актуальним для наукових досліджень та дискусій і сьогодні.

Подальше вивчення соціального капіталу знайшло своє відображення у численних роботах інших учених. Поглибленому аналізу концепту соціального капіталу присвячені роботи Ф. Фукуями, Г. Беккера, Р. Берта, М. Шіфа, Г. Лоурі. Серед вітчизняних науковців можна виділити праці В. Сіденка, Д. Меркулова, Н. Гражевської та ін.

Так, Ф. Фукуяма трактує соціальний капітал як інституціалізовану неформальну норму, яка сприяє співпраці між двома або більше особами та веде до подальшої співпраці в групах. А Світовий банк під соціальним капіталом «розуміє» інститути, відносини, ставлення та цінності, що регулюють взаємодію між людьми та сприяють економічному і соціальному розвитку.

Багатовимірність та різноманіття підходів до визначення суті соціального капіталу та його змістового наповнення спонукає нас узагальнити підходи до визначення поняття «соціальний капітал», спираючись на ключові та найбільш визнані й авторитетні серед науковців теорії Бурдьє, Коулмена та Патнема (рис. 1).

Таким чином, у результаті системного аналізу підходів до визначення змісту та структури соціального капіталу доречно виокремити такі його елементи: довіра, взаємодія, взаємодопомога, соціальні мережі, співпраця, взаєморозуміння, спільні цінності та норми, взаємодія між різними групами, відповідальність та підтримка спільних цілей. Розвиток соціального капіталу може

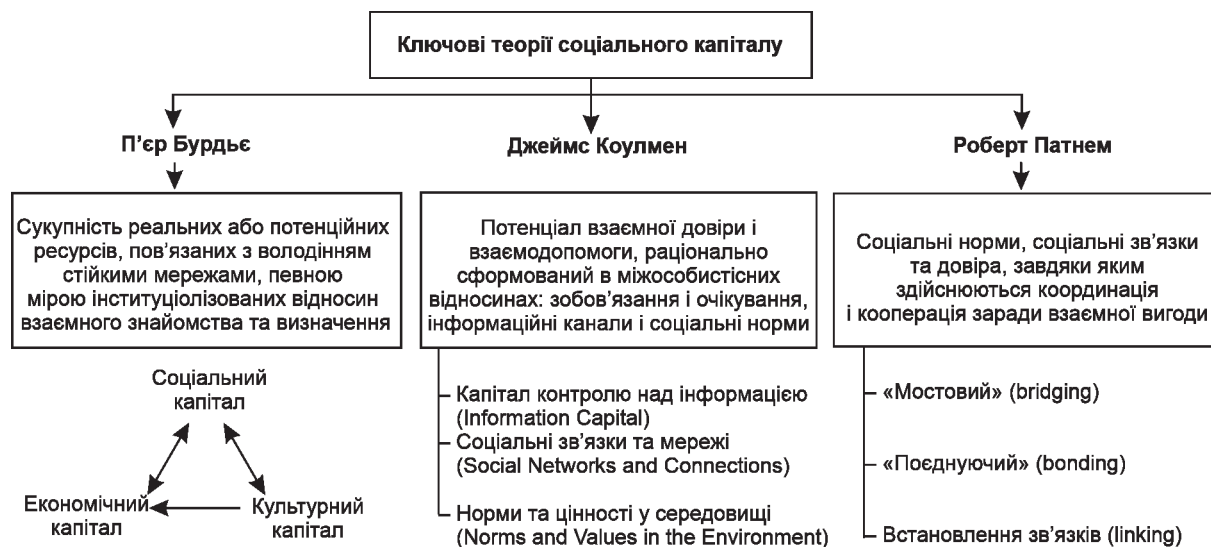

Рисунок 1 – Основні дефініції соціального капіталу

сприяти підвищенню рівня довіри, взаєморозуміння, співпраці та підтримки між громадянами та групами співтовариства, що сприяє стабільності, розвитку та благополуччю суспільства в цілому.

Формування та «накопичення» соціального капіталу — безперервний та багатогранний процес, що реалізується різними соціальними інституціями. В останні роки в спортивній науці здійснено спроби проведення досліджень впливу спорту та спортивної діяльності на формування та накопичення соціального капіталу. У результаті аналізу літературних джерел [16, 17, 19, 20, 23] виявлено нечисленні спроби вивчення місця та ролі спорту у формуванні соціального капіталу, проте наукового доробку з цього питання суттєво бракує, що вимагає від науковців подальших напрацювань за визначеною проблематикою. Однією з перших праць у вивченні ролі спорту для формування соціального капіталу є «Sport and Social Capital» (Matthew Nicholson and Russell Hoyer, 2008) [23]. У роботі автори зазначають, що спорт може бути важливим джерелом соціального капіталу та сприяти розвитку спільнот. Соціальний капітал має два ключових аспекти: структурний (мережі і зв'язки) та когнітивний (норми, цінності, довіра). Вони переконливо аргументують, що спорт може бути основою для формування соціального капіталу, оскільки сприяє взаємодії, співробітництву, формуванню соціальних зав'язків та встановленню спільних норм.

Спорт є однією з найважливіших складових сучасного суспільства, відіграючи незамінну роль у формуванні соціальних цінностей [20, 24]. Його

вплив перекликається з різними аспектами життя, починаючи від фізичного здоров'я та закінчуючи зміцненням соціальних зв'язків і розвитком спільнот. Соціальна роль спорту виходить далеко за межі фізичного здоров'я. Він стимулює створення спільнот та формування довіри між учасниками. Спортивні команди, клуби та об'єднання сприяють зміцненню соціальних зв'язків, викликаючи взаємодію між різними соціокультурними групами. Спорт об'єднує людей незалежно від їхнього віку, статі, релігійних переконань чи національності. Спільний інтерес до досягнення спортивних цілей сприяє розширенню соціальних мереж, долає стереотипи та поглиблює розуміння інших культур.

Різноманітність спорту (олімпійський, професійний, адаптивний тощо), спрямованість (любительський, вищих досягнень) та поширеність на планеті в умовах глобалізації (проведення комплексних змагань, діяльність мультинаціональних спортивних ліг тощо) дає йому перевагу у позитивному впливі на формування соціального капіталу, порівняно з іншими соціальними інститутами [4, 18, 23].

Спортивні події та команди є символами гордості уболівальників та фактором об'єднання спільнот, що допомагає зміцнювати соціальні зв'язки та сприяти соціалізації. Звісно, спорту, як і багатьом іншим соціальним інститутам, характерні і негативні риси (допінг, корупція, прояви расизму, гендерна нерівність), але чисельність позитивних чеснот суттєво переважає його недоліки.

Спортивні активності часто стають основою для формування спільнот та груп, які об'єднуються

навколо спільних інтересів. Наприклад, командні види спорту, такі як футбол, баскетбол або волейбол, допомагають створювати командний дух, взаємодопомогу та співпрацю між гравцями. Це сприяє розвитку соціальних навичок та здатності працювати в команді, що є важливими для суспільного життя.

Участь у спортивних змаганнях та тренуваннях надає людям можливість вчитися комунікації, спілкування та взаємодії з іншими людьми. У спорті важливо встановлювати правила, дотримуватися норм поведінки та розвивати в собі риси справедливості і впевненості. Всі ці навички є цінними для соціалізації та розвитку особистості, що сприяє формуванню соціального капіталу в суспільстві.

Спорт об'єднує людей незалежно від їхнього соціального статусу, релігії чи національності. В спортивних змаганнях та тренуваннях люди знаходять спільну мову та можуть ділитися своїми знаннями та досвідом. Це сприяє розбудові позитивних стосунків, взаєморозумінню та толерантності. Участь у спортивних командах та управління ними сприяє розвитку лідерських якостей. Спорт вимагає прийняття рішень, відповідальності та здатності впливати на інших для досягнення спільної мети. Це розвиває навички лідерства, які можуть бути корисними не лише у спорті, а й у різних сферах життя [22–24].

Спорт відіграє важливу роль у соціальній інтеграції осіб з певними особливостями, в тому числі людей з інвалідністю, мігрантів, людей з різним соціальним походженням тощо. Соціальний капітал виникає через побудову взаємовідносин, довіри, взаємодопомогу та цінності у спортивних спільнотах. Він впливає на стабільність спільноти, сприяє розвитку індивідів та впливає на їхню соціальну, економічну та особистісну успішність.

Це потужний засіб об'єднання людей різних соціальних, етнічних та культурних груп. Він надає можливість зустрічатися та спілкуватися з іншими учасниками, вболівальниками та тренерами, що створює сприятливе середовище для розвитку соціальних навичок, таких як співпраця, взаємодопомога, повага та толерантність. Взаємодія у спортивній команді вимагає взаєморозуміння, спільної стратегії та довіри, що сприяє зміцненню соціальних зв'язків [12, 15, 23].

Результати аналізу наукової літератури, численні інтерв'ю спортсменів, тренерів та інших учасників спортивного руху свідчать, що спорт дає можливість будувати нові соціальні мережі та зв'язки. Спортивні клуби та організації стають важливими центрами соціальної взаємодії,

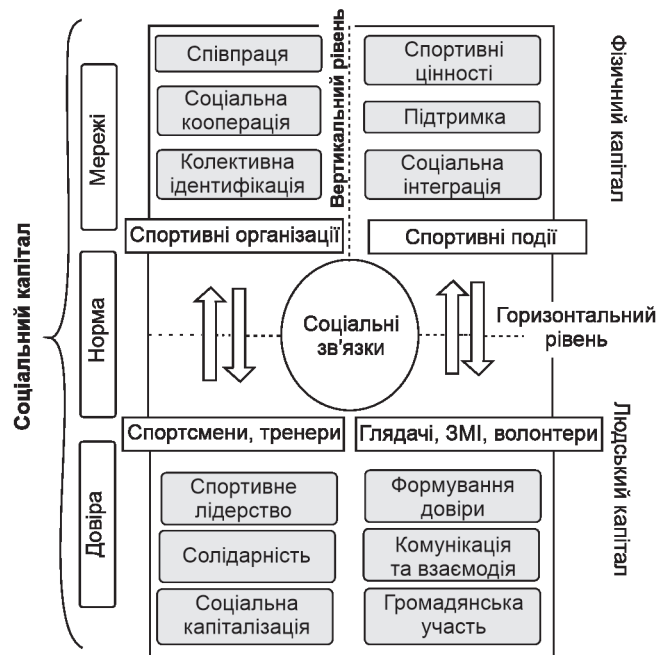

Рисунок 2 – Структура формування соціального капіталу у спорті

де люди об'єднуються навколо спільних цілей та інтересів.

Спорт впливає на підвищення рівня загальної соціальної культури і моралі у суспільстві. Він виховує цінності, які є важливими для будівництва громадянського суспільства, такі як справедливість, чесність, дисципліна та дотримання правил. Спортивні змагання нерідко стають платформою для виявлення позитивних цінностей, атрибутів і навичок, які допомагають у формуванні справедливого, рівноправного та толерантного суспільства.

Під час проведених досліджень нами здійснено спробу структурувати зміст соціального капіталу в спорті, напрями та інструменти його накопичення через чотири основні цільові групи: спортсмени, тренери; спортивні організації; спортивні події; глядачі, ЗМІ, волонтери (рис. 2).

Варто зазначити, що роль спорту в формуванні соціального капіталу неоціненна. Він сприяє спілкуванню, взаємодії та співпраці між людьми, побудові соціальних мереж, розвитку громадської активності та лідерства, а також вихованню цінностей та моралі. Водночас саме підтримка та розвиток спортивних ініціатив та заходів сприяють формуванню сильного та гармонійного суспільства.

Висновки:

1. Поняття соціального капіталу є однією з ключових концепцій у суспільних науках, що вивчає взаємодію між людьми, спільнотами та соціальними структурами. Ця концепція, запро-

понована відомими соціологами і економістами, такими як П'єр Бурдьє, Джеймс Коулман та Роберт Путнам, дозволяє розглядати соціальні зв'язки як ресурс, що може сприяти досягненню різних цілей – від економічного розвитку до політичної стабільності.

2. Головна складність у трактуванні соціального капіталу полягає у відсутності єдиної та універсальної визначеності поняття. Різні дослідники виокремлюють різні компоненти та аспекти соціального капіталу. Для деяких це можуть бути

соціальні зв'язки та мережі, для інших – довіра та взаємодія, а для третіх – норми та цінності, які сприяють співпраці.

3. Спорт відіграє важливу роль у накопиченні соціального капіталу через створення спільнот, формування здорового конкурентного середовища та розвиток лідерських якостей. Відчуття належності до спортивної команди або групи сприяє розвитку довіри та співпраці, які є фундаментальними складовими соціального капіталу.

Література

1. Доршенко С. Соціологічна теорія П'єра Бурдьє як методологічна основа аналізу соціального капіталу української діаспори у Франції третьої республіки (1875–1940) [Pierre Bourdieu's sociological theory as a methodological basis for analyzing the social capital of the Ukrainian diaspora in France of the Third Republic (1875-1940)]. | МІОК | Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою. МІОК | Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою. URL: <https://miok.lviv.ua/?p=395> (дата звернення: 10.07.2023).
2. Захаров ДМ. Аналіз поняття «соціальний капітал» в літературі [Analysis of the concept of «social capital» in the literature]. Економіка, управління та адміністрування. 2021;3(97):23–29. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2021-3\(97\)-23-29](https://doi.org/10.26642/ema-2021-3(97)-23-29) (дата звернення: 22.08.2023).
3. Кізілова КО. Соціальний капітал: структура, динаміка та джерела в Україні [Social capital: structure, dynamics and sources in Ukraine]. – На правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2021.
4. Когут І, Гончаренко Є. The role of «Unified Sport» voluntary service program of Special Olympiad in social capital formation. Theory and methods of physical education and sports. 2014; 1: 99–104. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2015.1.99-104> (date of access: 11.07.2023).
5. Когут І, Гончаренко Є. Роль волонтерської програми Спеціальної Олімпіади «Об'єднаний спорт» у формуванні соціального капіталу [The role of «Unified Sport» voluntary service program of Special Olympiad in social capital formation]. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2015; 1: 99–104.
6. Левчук НМ. Соціальний капітал та здоров'я населення в Україні [Social capital and health of the population in Ukraine]. Демографія та соціальна економіка. 2011; 1 (15): 47–56.
7. Малаховський ЮВ, Грон МІ. Теоретичні засади вивчення поняття «соціальний капітал»: тезис [Theoretical foundations of studying the concept of «social capital»: thesis]. 2016. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/3631> (дата звернення: 10.07.2023).
8. Туленков М. Соціальний капітал як засіб розвитку сучасного соціуму [Social capital as a means of development of modern society]. Пенірія та Соціум. 2018; 3/4 (31/32): 13–23.
9. Шаповалова ТВ. Соціальний капітал: теоретичні засади та стратегії трансформації: монографія [Social capital: theoretical foundations and strategies of transformation]. – Севе́родонецьк: Вид-во ЧНУ ім. В. Даля; 2016. 360 с.
10. Що таке соціальний капітал? [What is a social capital?]. <https://day.kyiv.ua/>. URL: <https://day.kyiv.ua/article/podrobytsi/shcho-take-sotsialnyy-kapital> (дата звернення: 22.08.2023).
11. Barannik L, Dacenko V. Social capital: issues of theory and practice. Scientific opinion: economics and management. 2019; 1(63). URL: <https://doi.org/10.32836/2521-666x/2019-1-63-22> (date of access: 10.07.2023).
12. Connection between social capital and sport success of young tennis players. MDPI. URL: <https://www.mdpi.com/2076-0760/9/11/206> (date of access: 11.07.2023).
13. Dimensions of social capital theory • institute for social capital. Institute for Social Capital. URL: <https://www.socialcapitalresearch.com/literature/theory/dimensions/> (date of access: 11.07.2023).
14. Grazhevskaya N, Mostepaniuk A. Corporate social responsibility as a factor of accumulation of novel forms of capital in the contemporary market economy. Bulletin of taras shevchenko national university of kyiv economics. 2018; 197:12–19. URL: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/197-2/2> (date of access: 11.07.2023).
15. Harvey J, Lévesque M, Donnelly P. Sport volunteerism and social capital. Sociology of sport journal. 2007;24(2):206–223. URL: <https://doi.org/10.1123/ssj.24.2.206> (date of access: 22.08.2023).
16. Lewandowski JD. Sport, trust, and social capital. Comparative sociology. 2018; 17; (3-4): 386–405. URL: <https://doi.org/10.1163/15691330-12341466> (date of access: 22.08.2023).
17. Numerato D, Baglioni S. The dark side of social capital: an ethnography of sport governance. International review for the sociology of sport. 2011. 47 (5):594–611. URL: <https://doi.org/10.1177/1012690211413838> (date of access: 22.08.2023).
18. Park HW, Seo JU, Chae JS. The relationship between sport activity participants and social capital. Journal of sport and leisure studies. 2014; 56: 95–104. URL: <https://doi.org/10.51979/jksls.2014.05.56.95> (date of access: 22.08.2023).
19. Patsantaras N, Kamberidou I. A new concept in European sport governance: sport as social capital. Journal biology of exercise. 2007: 21–34. URL: <https://doi.org/10.4127/jbe.2007.3.21-34> (date of access: 22.08.2023).
20. Piggott G. Social capital and sport organisations. The asia pacific journal of anthropology. 2022:1–3. URL: <https://doi.org/10.1080/14442213.2022.2091171> (date of access: 22.08.2023).
21. Putnam RD. Bowling alone: the collapse and revival of American community. New York [etc.]: Simon & Schuster; 2000. 541 p.
22. Social capital discussion. We are a fully independent think tank dedicated to thorough and insightful thinking around sporting policy in the UK | Sports Think Tank. URL: <https://www.sportsthinktank.com/social-capital-discussion.html> (date of access: 11.07.2023).
23. Sport and social capital - sociology of sport - iresearchnet. Sociology. URL: <http://sociology.iresearchnet.com/sociology-of-sport/sport-and-social-capital/> (date of access: 11.07.2023).
24. Zhou R, Kaplanidou K. Building social capital from sport event participation: an exploration of the social impacts of participatory sport events on the community. Sport management review. 2018; 21, (5): 491–503. URL: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2017.11.001> (date of access: 22.08.2023).

vespo.vaulter@gmail.com
sportmedkafedra@gmail.com

Надійшла 26.08.2023